

Barndom–Utbildning–Samhälle

Examensarbete i fördjupningsämnet
Barndom och lärande
15 högskolepoäng, grundnivå

Rum och möjligheter till spontan lek

Om pedagogers syn på spontan lek på förskolor med hemvister

Rooms and opportunities for spontaneous play

About the educator's view of spontaneous play in preschools with home disputes

Sandra Fathi

Examen och poäng: Förskollärarexamen 210 HP
Handledare: Erika Lundell

Examinator: Sara Berglund
Datum för slutseminarium: 23/3 -20

Förord

Jag skulle vilja ge ett stort tack till alla pedagoger som deltog i min studie, utan deras medverkan hade denna studie inte varit möjlig. Den person som jag vill ge ett enormt och varmt tack till är min underbara handledare Erika Lundell. Hon har gett mig inspiration och vägledning som gjorde det möjligt för mig att skriva denna uppsats.

Jag har trots min dyslexi kämpat och tack vare Erikas handledning fick jag en chans att slutföra mitt arbete. Ord kan inte beskriva hur tacksam jag är över att ha fått Erika som min handledare. Hon har inte haft det lätt med att förklara samma sak om och om igen. Det som avgjorde allt för mig var att Erika inte gav upp på mig och att hon var fantastisk med att förklara på olika sätt för att det skulle bli begripligt för mig och detta resulterade till att jag kunde tro på mig själv. Enormt tack till dig Erika!

Sandra

Abstract

Studiens syfte är att undersöka hur pedagoger ser på barns möjligheter och svårigheter till spontan lek i en stor förskola. Studien har genomförts med pedagoger som jobbar på nybyggd och stor förskola, samtliga pedagoger jobbar med hemvister vilket innebär att barnen delar på förskolans fysiska miljö som är uppdelat i olika mindre miljöer. Detta betyder att förskolan inte har avdelningar som barn vanligtvis vistas under stora delar av dagen, utan dessa förskolor har ett antal tema rum som de gemensamt utnyttjar genom att rotera med sina barngrupper. Förskolornas arkitektur är liknande för den personal som intervjuats. Uppsatsen fokuserar på pedagogernas syn på den spontana leken och dess villkor i fysiska miljöer.

Resultatet visar att utifrån pedagogernas berättelser verkar det som den fysiska miljön styr verksamheten och därmed barnens spontana lek. Det framgår även att i relation till den fysiska miljöns utformning så är pedagogernas samarbete är avgörande för att verksamheten ska fungera.

Nyckelord: arkitektur, förskola, lek, miljö, hemvister

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Centrala Begrepp	6
2. Teoretisk förankring	7
3. Tidigare forskning	10
4. Metod	14
4.1 Metodval.....	14
4.1.2 Intervjuer.....	15
4.2 Urval	15
4.3 Genomförande	16
4.4 Analysförfarande	17
4.5 Etiska Ställningstagande.....	18
5. Resultat och analys.....	19
5.1 Personalens organisering	19
5.1.1 Anpassning och samarbete.....	19
5.1.2 Planering av verksamheten	21
5.1.3 Fördelning av rummen.....	22
5.1.4 Sammanfattning	23
5.2 Temarum och dess material.....	24
5.2.1 Fasta teman	24
5.2.2 Rumslig avgränsning	25
5.2.3 Tydlig miljö	26
5.2.4 Rekvisita	27
5.2.5 Sammanfattning	28
5.3 Organiserandet av barn i relation till rummet.....	29
5.3.1 Grupper	29
5.3.2 En rumslig avgränsning	30
5.3.3 Hemvisterna	31
5.3.4 Barn i relation till den fysiska miljön	32
5.3.5 Sammanfattning	34
6. Diskussion	35
6.1 Resultatdiskussion	35
6.2 Betydelse för verksamheten.....	37
6.3 Metoddiskussion.....	37
6.4 Förslag till fortsatt forskning	38
Referenser.....	39
Bilaga 1: Intervjufrågor	41
Bilaga 2: Samtyckesblankett	42

1. Inledning

I denna studie kommer jag att undersöka förskolans fysiska inomhusmiljö utifrån förskollärarens synvinkel. Att den fysiska miljön på förskolan är viktig för barnens utveckling är något som ofta tas som en självklarhet. Det finns ett brett forskningsfält angående de psykologiska och sociala aspekterna av den fysiska miljöns påverkan på barnens utveckling. Men det är ett mer sparsamt forskningsfält rörande den fysiska miljöns påverkan på barnen och pedagogernas roll tillsammans. Därför är det relevant att utföra en studie som undersöker förskollärares syn på och engagemang för förskolans fysiska miljöer. Det som är svårt att förändra och påverka är arkitekturen på förskolan och många gånger dess utbud av material. Det är dock förskolläraren som bär det yttersta ansvaret för den fysiska miljön, genom att planera hur den ska användas och tas tillvara. Därför är det betydelsefullt hur förskolläraren förhåller sig till miljön, menar Nordin-Hultman (2004) i sin avhandling *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*.

Björklid (2005) har samlat in material och gjort en kunskapsöversikt om förskollärares syn på den fysiska miljön. Det som bland annat framgår i hennes arbete är att många förskollärare tycker att lokalerna inte är anpassade till verksamheten. Det bidrar till ett svårare arbete för pedagogerna. Med min studie vill jag bidra till ytterligare kunskap om förskolans fysiska miljö och pedagogernas arbetsmiljö. Sedan Björklids undersökning 2005 har det byggts ett flertal förskolor med en arkitektur som bygger på hemvister och bopningsbara rum. Med min egen erfarenhet av förskolor med hemvister och med hjälp av samtliga som medverkat i studien framgår det att dessa förskolor skiljer sig från traditionella förskolor med avdelningar. Jag vill bidra med kunskap om hur planlösningen med hemvister påverkar arbetsmiljön och barns möjligheter för spontan lek.

De Laval berättar i sin artikel *Fysisk skolmiljö spelar roll för lärandet*, om att hon har utvecklat en metod för att utvärdera byggnadsmiljöer, och har varit med i ett flertal projekt. Hon skriver bland annat om hur den fysiska skolmiljön spelar roll för lärandet. De Laval (2019) skriver i sin artikel att hon vill att den fysiska miljön ska studeras som ett eget forskningsområde. Med De Lavals (2019) argument om att göra förskolans fysiska miljö till ett eget forskningsfält, så vill jag lyfta förskollärarnas perspektiv angående den fysiska miljön på förskolan och vad den innebär för dem och deras syn på den spontana leken.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur förskolepersonalen i nybyggda stora förskolor med hemvister ser på förskolans fysiska utformning och hur den påverkar barns möjligheter till spontan lek.

- Hur ser pedagogerna på hur personalen organiseras i relation till villkor för spontan lek?
- Hur ser pedagogerna på temarum och rekvisita i relation till villkor för spontan lek?
- Hur ser pedagogerna på barnens plats i en förskola med hemvister i relation till villkor för spontan lek?

1.2 Centrala begrepp och bakgrund

Här kommer centrala begrepp för studien att definieras.

Begreppet *miljö* kan definieras som en förskolas utomhus- och inomhusmiljö. Men eftersom uppsatsens fokus är arkitekturen och miljön inomhus så kommer ”miljö” här stå för inomhusmiljö och hur rummen är utformade. Det gäller då både hur planlösningen ser ut och vilka föremål som finns var i de olika rummen.

Med begreppet *spontan lek* menas här när barnen på eget initiativ startar en lek tillsammans.

Med *hemvist* i denna studie menas ett mindre rum där barn vistas en kort stund, till exempel vid samling. Många nybyggda stora förskolor byggs med hemvister och andra mindre gemensamma små rum istället för de traditionella avdelningarna. Hemvisten är en bas för barnen där de har sin personliga låda, men den största delen av den pedagogiska verksamheten sker utanför hemvisten i gemensamma rum som delas med alla barn på förskolan.

Med *lektrum* i denna studie menas ett av de gemensamma rummen som barnen på förskolan delar på.

Rekvisita i denna studie syftar till förskolans fysiska material och redskap.

2. Teoretisk förankring

I det här avsnittet kommer jag gå igenom de teorier och teoretiska begrepp som är relevanta för min studie.

Halldén (2007) skriver i sin bok *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*, om två begrepp som jag kommer att använda mig av i min analys. Dessa begrepp är plats (place) och rum (space). Med plats menas en specifik yta, det kan vara ett torg, lekplats och så vidare. Medan begreppet rum har en annan definition, vilket består av fler dimensioner. En plats i ett rum är alltså bara en specifik del av rummets flera dimensioner, menar Halldén (2007). Hon menar att förskolans yta definieras som plats, varje rum består av olika platser med olika innebörd. Förskolan kan framkalla en viss känsla hos barnet, men den kan förändras beroende på vilken plats i rummet barnet befinner sig i. Detta är platser i rummet som framkallar känslor hos barnet. Vidare skriver Halldén att en plats kan knytas till olika upplevelser. Ett exempel kan vara att barnen skapar något i rummet med rekvisitan och på detta sätt lämnar ett avtryck som sedan kan tolkas av pedagogerna. Om rummen inte tillåter barn att göra avtryck och inte låter barnen använda rummet på sina villkor, blir det svårt att tolka barnens känslor för rummet, menar Halldén (2007). Det blir även svårt för barnen att skapa en relation till den fysiska miljön om den inte tillåter dem att lämna avtryck. Begreppen rum och plats är av högsta grad beroende av varandra. Halldén (2007) refererar till Asplund (1983) och menar att en plats blir till genom att människor skapar den av olika skäl och behov. Platsen har en struktur som är ordningsskapande, och det är aktörerna som har en relation till platsen som tolkar hur platsen bör utformas efter vilka symboliska syften som eftersträvas till platsen. Förskolan är en plats där struktur och aktörer alltid är sammanknutna, menar Halldén (2007). Hon menar att varje del av förskolans yta framkallar en känsla hos barnen som sedan skapar en erfarenhet som knyts till platsen. Begreppen rum och plats hjälper mig att få syn på hur pedagoger förstår den fysiska miljön i relation till upplevelse och skapande av rum och plats.

Jag kommer att använda mig av begrepp från avhandlingen *Rum, Barn och Pedagoger* av Eriksson Bergström (2013). Eriksson Bergström tolkar begreppet *handlingsutrymme* med stöd från Löfdahl (2002), och använder begreppet i sin studie för att beskriva den fysiska

inramningen och möjligheterna som finns i ett *handlingsutrymme*. Eriksson Bergström (2013) förklarar att handlingsutrymmen kan möjliggöra men även begränsa *handlingserbudanden* för både barn och pedagoger. Eriksson Bergström (2013) förklarar med stöd från Nordin-Hultman (2004) begreppet handlingserbudande, vilket innebär att barnen har olika alternativ eller olika möjligheter för att påverka sin vardag. Eriksson Bergström (2013) nämner även att handlingserbudandet skapar en anpassning för barnet, beroende på hur mycket handlingsutrymme barnet får. Genom att den fysiska miljön ständigt är aktiv och en påtaglig del av barnets sammanhang bidrar handlingserbudandet en aktiv möjlighet för barnet att forma *handlingsmöjligheter*. Barnet kan både stimuleras och hindras i olika typer av rum. Eriksson Bergström (2013) menar att rum som erbjuder barnen ett brett handlingsutrymme bidrar till att handlingserbudandet blir rikare då barnet har fler möjligheter att själv påverka den fysiska miljön.

Rum och olika situationer kan ses som två fält, menar Eriksson Bergström (2013). Det första handlar om ett *förväntningsfält* på barnen. I detta fält upptäcker barnet de handlingserbudanden som pedagogerna planerat och tänkt att barnen ska uppmärksamma. Exempelvis kan det handla om olika didaktiska lärandemiljöer som utformas i verksamheten. Det andra fältet är ett *fritt möjlighetsfält* där barnet kan som både en individ och i grupp upptäcka och använda handlingserbudanden. En del miljöer har ett handlingserbudande som barnet enkelt förstår och sedan finns det miljöer som barnet har svårare att samspela med. Handlingserbudanden som enbart skapats ur ett vuxenperspektiv oavsett intentioner kan bidra till begränsade handlingsutrymmen för barnet, menar Eriksson Bergström (2013).

Dessa begrepp hjälper mig att få en inblick i hur pedagogerna resonerar kring möjliga och omöjliga handlingar i olika sorters rum och hur de menar att det påverkar den pedagogiska verksamheten. Begreppen handlingserbudanden och handlingsutrymme kan tydliggöra hur pedagogerna ser på sin verksamhet i relation till vad som är möjligt i miljön. Begreppen om rum som olika fält gör att det går att tydliggöra hur rum kan uppfattas på olika sätt.

Huizinga (2004) nämner två begrepp i sin bok *Den lekande människan*, som jag kommer att använda i min analys. Det ena begreppet är *fritt handlande*, det innebär att en lek ska vara fri och på eget initiativ för att räknas som lek. En lek som är påtvingad är inte någon lek längre, menar Huizinga (2004). Det andra begreppet är *rumslig avgränsning*, med detta begrepp menas att leken begränsas av tid och rum. En lek rör sig oftast inom ett lekrum som i förväg har blivit avgränsat, det kan vara avsiktligt eller oreflekterat, menar Huizinga (2004).

Broberg (2012) presenterar olika begrepp som jag kommer att hänvisa till i min analys. Med begreppet *station* syftar Broberg (2012) till olika avdelningarnas gemensamma smårum, som barn från olika basstationer turas om att vistas i. I denna studie används inte ordet stationer utan istället används begreppet temarum, innebörden är dock densamma. Vidare nämner hon ett annat begrepp, *bas*, med detta syftar hon till ett mindre rum som barnen använder sig av som startpunkt för att senare söka sig ut till andra stationer. Begreppen om lek kommer att hjälpa till att definiera villkoren för lekande i de olika rummen. Begreppen om en förskolas olika platser, som station/temarum och bas kommer att användas för att kunna tydliggöra betydelsen av förskolans olika utrymmen.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer tidigare forskning och litteratur som anses vara relevant för studiens innehåll att presenteras.

Här kommer jag igen ta upp Eriksson Bergström (2013) avhandling *Rum, Barn och Pedagoger* men nu fokusera på hennes forskningsresultat istället för hennes teorier. I avhandlingen fokuserar hon relationerna mellan barn, den fysiska miljön och pedagoger. Hennes undersökningar har skett på förskolor där den fysiska miljön är uppdelad i olika gemensamma stationer och istället för avdelningar så har barnen en basplats som de tillhör. I sin analys visar Eriksson Bergström hur planering av den fysiska miljön tydligt visar vilken aktivitet/lek som förväntas i rummen, och vidare i hennes analys framkommer det att dessa utrymmen har regler och restriktioner. Eriksson Bergström använder sig huvudsakligen av observationer och filmsekvenser som hon senare bearbetar och analyserar. Eriksson Bergström visar i sin studie att förskolans fysiska miljö kan strukturera och organisera barnens dagliga aktiviteter och hon undersöker hur den fysiska miljön kommer till uttryck.

Eriksson Bergström (2013) visar att miljöns starka klassifikation är beroende av huruvida pedagogerna är närvarande i rummet eller inte. Hon menar att verksamhetens kvalitet påverkas av pedagogernas engagemang och närvaro i miljön. Eriksson Bergström nämner vidare att det ställs större krav på förskolläraren att utforma sin didaktiska verksamhet på förskolan än vad som tidigare gjorts, och i sin analys kommer hon fram till att pedagogerna strävar efter att utgå från barns intresse i sin planering och utformning av de fysiska miljöerna. Ett hinder som Eriksson Bergström visar i sin avhandling uppstår när pedagogerna har en gemensam syn på ett rum som sedan presenteras för barnen med ett specifikt tema. Rummet blir då skapat ur en vuxen syn och där skapas förväntningar på barnens lek och samspel med rummet. Rummet blir då en riktning för barnen om vad som ska och bör göras i rummet, menar Eriksson Bergström. Den slutsats som hon kommer fram till är att förutbestämda teman i den fysiska miljön bidrar till att barnen anpassar sin lek till den planerade miljön. Detta eftersom det inte finns alternativa handlingserbjudanden.

Vidare framgår det i Eriksson Bergströms (2013) avhandling att många pedagoger i olika grad ser den fysiska miljön som en möjlighet men även som ett hinder för den pedagogiska verksamheten. Eriksson Bergström har i stort fokuserat på barnen i relation till rum, i min uppsats kommer jag att fokusera på pedagogernas förhållningssätt till förskolans miljö.

Hur den fysiska miljön är strukturerad och pedagogernas tillvägagångssätt för att samspela med miljön och barn studeras även av Annika Rosenqvist (2014) som i sin avhandling *Förskollärares beskrivningar av barngruppsstorlekar i förskolan* undersöker förskollärares beskrivningar av den fysiska miljön. Hennes syfte med studien är att bidra med nya kunskaper om olika barngruppsstorlekar och dess betydelse för arbetsvillkoren, samt hur lärandet skapas inom och mellan olika ekologiska system. Studien baserades på ett projekt som pågick i skolan och förskolan mellan 2012–2014. Projektet handlade bland annat om att samla in lärares och förskollärares erfarenheter kring lärandet i verksamhetens lokaler och hur arbetsmiljön påverkar undervisningen. De förskolorna som deltog var utformade med hemvister och olika temarum men även mindre förskolor med små barngrupper. Rosenqvist tog del av projektets enkätundersökning och har använt dessa som underlag för sin studie. Rosenqvist menar i sin avhandling att den fysiska miljön kan skapa begränsningar på olika sätt. Några konkreta exempel som förskollärarna tog upp var hur den fysiska miljön många gånger hade brist på plats. Något som också kom fram i Rosenqvists analys var förskollärarnas frustration över att inte kunna organisera olika aktiviteter i den utsträckning som de hade behövt. Detta på grund av brist på yta i lokalerna och utformningen. Vidare kommer Rosenqvist fram till att många förskollärare kände frustration och maktlöshet när rummen var upptagna av barn från andra hemvister och detta ledde till att barnens spontana lek påverkades, då de tvingades att finna ett annat ledigt utrymme. En del av förskollärarna hävdade att det fanns brister i lokalernas storlek och att ytan inte var anpassad till hur barngrupperna ser ut idag.

Rosenqvist (2014) kan i sin analys se att för få rum och trånga utrymmen där frånvaron av lugn och ro blir påtagligt leder till att barnens välmående påverkas och förskollärarnas arbetsvillkor försämras. Hon kommer även fram till att de villkor i form av lokaler som finns och skapas på kommunnivå, kan skapa såväl hinder som möjligheter för det arbetssätt som förskollärare eftersträvar för att kunna utföra sin pedagogiska verksamhet. Utifrån resultatet av studien drar hon slutsatsen att de stora barngrupperna bidrar till en sämre kvalitet på verksamheten och att arbetsvillkoren för pedagogerna visar sig vara sämre.

Även Nordin-Hultman (2004) har studerat pedagogisk miljö och i hennes avhandling *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande* presenterar hon sina resultat. Hon undersöker hur barnen och verksamheten påverkas av det fysiska utrymmet. Observationer användes för att samla in empiri för studien. Hon skriver i sin avhandling att hon kommit fram till att miljö och material är en central del av pedagogiken på förskolan. Vidare har Nordin-Hultman (2004) kommit fram till att de pedagogiska rummen förmedlar vad som förväntas av barnen och hur de ska uppfattas och hur de ska bemötas. Detta resultat kommer även Eriksson Bergström (2012) fram till. Nordin-Hultman (2004) uppmärksammar vidare hur den pedagogiska verksamheten är planerad och reglerad i tid och rum och har sett ett mönster för hur rummen på förskolan används, vilka aktiviteter som erbjuds och hur gränser skapas mellan de olika rummen. De fysiska miljöerna gränsar till varandra med endast en vägg som skiljer dem åt, men har olika aktiviteter som är anpassade till varje rum.

Nordin-Hultman (2004) menar att tid- och rumsliga regleringar bidrar till att arbetssättet strukturerar och bestämmer var barnen ska vara vid en bestämd tid och vilka aktivitetsmöjligheter de erbjuds. I sin analys kommer hon fram till att förskolemiljön kan vara strängt reglerat med stora krav på barns anpassning till tid och rum. Hon har också funnit ett grundmönster för hur rummen är disponerade på förskolorna som hon undersökte. Nämligen en planlösning med ett flertal olika åtskilda rum som erbjuder olika aktiviteter och uttrycker stark inrutning och avgränsningsprinciper. Nordin-Hultman (2004) kommer fram till att det faktum att förskoleverksamheten ofta har starka rumsliga inrutningar och avspärningar, gör att materialet som erbjuds också blir starkt reglerat. Hon uppmärksammar även i sin studie att förskolans reglering, styrning och barns krav på anpassning till verksamheten, är något av en förnekad aspekt hos pedagogerna. Pedagogerna anser att barnen inte blir reglerade eller styrda utan har tillgång till fritt lärande, men under strukturerade former.

Rentzou (2014) skriver i sin artikel *The quality of the physical environment in private and public infant/toddler and preschool* om grekiska förskolors kvalitet på barnens vård och utbildning. Förskolans fysiska miljö där utbildningen och omvårdnaden sker är en indikator på förskoleverksamhetens kvalitet, menar Rentzou (2014). Hennes forskningsresultat visar att förskolans kvalitet gällande den fysiska miljön påverkas av många faktorer, såsom erbjudande av aktiviteter och rekvisita. I förskoleåldern har barn en aktiv relation med den fysiska miljön, och därför är det viktigt att planeringen av den fysiska miljön är genomtänkt, menar Rentzou (2014).

Lindberg, Heikkilä och Schaeffer Andersson har skrivit en artikel med titel *Socially Innovative Remodelling of Preschool Facilities* (2018). De skriver i sin fallstudie om maktförhållanden som utmärker sig i pedagogernas agerande i att fastställa normer, regler och gränser vilket påverkar och begränsar barns lek och agerande i samspel med rum, möbler och material. De skriver om pedagogers förhållningssätt i relation till den fysiska miljön och barns behov av lek, hur pedagogens förhållningssätt blir avgörande för barnens möjligheter för att kunna agera fritt och självständigt i relation till dem fastställda normerna. De kommer även fram till i sin studie att pedagogerna inte har någon möjlighet att vara självständiga i relation till förskolebestämmelser och den fysiska begränsningen.

Genom dessa studiers resultat och teorier kommer jag i min studie fokusera och söka efter relevant empiri som kan komma att skapa antingen ett dilemma eller ett förtydligande till den tidigare forskning som gjort. Den tidigare forskningen kommer även att hjälpa mig vid mitt arbete kring metod och urval.

4. Metod och material

I detta kapitel kommer att vald metod presenteras samt vilket material som används. Syftet med min studie är att genom samlad empiri från förskollärarnas svar få en insikt i hur de ser på den spontana leken i förskolans fysiska inomhusmiljö. Denna studie har en kvalitativ ansats och detta eftersom syftet är att finna mönster i förskollärares upplevelser och erfarenhet och inte en lösning till det som kan antas vara ett problem.

4.1 Metodval

Den valda metoden för denna studie är kvalitativ metod. Detta för att intresset för studien är meningar och innebörd i det som de intervjuade berättar om. Alvehus (2013) skriver att genom den kvalitativa ansatsen fokuserar forskaren på meningar som sägs och dess innebörd. Man strävar efter att finna ett samband och inte ett svar. Vidare menar Alvehus att kvalitativ forskning handlar om att tolka. Vid intervjuerna har en diktafon använts då detta var det mest givande för denna studies utfall. Det blir lättare att koncentrera sig på samtalet som sker om samtalet spelas in. Det underlättar även för att komma ihåg vad som sagts under intervjun. Alla som medverkade i studien har fått ett fiktivt namn i examensarbetet.

Löfdahl (2014) beskriver hur en vetenskaplig studie hanterar relationer mellan data, begrepp och teori. Man gör detta för att kunna bidra med kunskap. Genom ett vetenskapligt perspektiv vill man framföra en sorts förståelse till något som kan verka främmande eller obegripligt. Som forskare är målet inte att förändra eller förbättra utan att sträva efter att förstå innebörden i olika fenomen. Med studien ska jag undersöka hur en förskola med hemvister kan förstås av förskollärare och med hjälp av den insamlade empirin ska jag klargöra vad som är betydande för dessa förskolor enligt förskollärarna.

Studien kommer att fokusera på förskollärarnas beskrivningar och sedan har jag analyserat deras syn på olika aspekter inom förskolans fysiska miljö. Studien kommer också i diskussionen att lyfta olika aspekter kring förskolans fysiska miljö och dess betydelse för barnen. Detta för att sätta förskollärarnas berättelser i ett vidare sammanhang.

4.1.2 Intervjuer

Alvehus (2013) menar att genom intervjuer kan man få en inblick i hur en person tänker, känner och handlar i olika situationer. Studien grundar sig i hur förskollärare tänker om den fysiska miljön/arkitekturen och dess innebörd för förskolan, varför en tematiskt inriktad intervju har valts. Denna studies intervjuer har varit semistrukturerade, vilket är vanligt i en kvalitativ studie. Intervjuerna har gjorts utifrån öppna frågor vilket har gett ett utrymme för förskolläraren att tala öppet men ändå inom temat.

Alvehus (2013) påpekar att en viktig färdighet som man bör ha med sig under intervjuerna är att kunna lyssna aktivt. Han menar att man ska kunna ändra sina planerade frågor ifall ett intressant spår dyker upp under intervjun. När intervjuerna för denna studie ägde rum, tillfrågades förskollärare om de kunde själv beskriva eller ge konkreta exempel. Därefter kunde följdfrågorna variera och ibland behövdes inte följdfrågor. Det är till intervjuarens fördel att vara lyhörd och observant för att få ut det mesta av intervjun. Intervjufrågorna (se bilaga 1) användes som underlag i intervjuer men inte som ett måste, förskollärarna fick möjlighet att tala fritt. Detta är något som även Löfgren (2014) betonar, att intervjutekniken är ett sätt att få personer till att ge en detaljerad och fyllig berättelse inom det som är syfte för studien.

4.2 Urval

Alvehus (2013) skriver om strategiskt urval, där han menar att ett sådant urval utformas utefter undersökningsfrågorna. I denna studie är det förskollärarnas erfarenhet som efterfrågas och vilken slags förskola som de jobbar på. Vidare menar han att genom ett strategiskt urval kan studien komma åt de delar som varit av intresse för studien från första början. Den här uppsatsen har ett strategiskt urval eftersom jag eftersträvar förskollärares erfarenheter av stora förskolor.

Hjalmarson (2014) tar upp att när man bestämt sig för vad som ska studeras och vad som behövs besvaras, så kan man börja göra ett urval. Urvalet här har gällt byggnadstyp och personer. Vidare bestämde jag tidigt mig för att fokusera på nybyggda förskolor i södra Sverige, där många större förskolor har en annorlunda arkitektur och som tidigare nämnts så

består dessa förskolor av hemvister och ett flertal gemensamma rum. Förskolorna skiljer sig därmed från hur det ser ut på äldre förskolor med avdelningar.

Att fokusera på vissa typer av förskolor underlättar för studien genom att då kunna utesluta vissa aspekter. Då blir forskningsfältet inte lika brett utan mer specifikt. Jag ville gärna att förskolorna skulle ha ett liknande arbetssätt och planlösning, i form av hemvister. Detta för att kunna tydliggöra skillnaderna mellan de äldre förskolorna med avdelningar och de nybyggda förskolor som använder sig av hemvister. Att smalna av studien till förskolor med hemvist var viktigt för studien, för genom detta kunde möjligheter och svårigheter för barnens spontana lek bli mer tydlig. För denna studie var de stora nybyggda förskolorna av intresse, då dessa ofta skiljer sig med arkitekturen i relation till äldre förskolor i Sverige. Förskolorna är även begränsade till södra Sverige, för att göra det praktiskt möjligt att genomföra min studie. Dessa urval har gjorts för att på bästa sätt kunna uppnå studiens syfte. De fyra förskolor som deltagit i studien har en arkitektur och planlösning som påminner om varandra men har inget samarbete med varandra. Det var sex pedagoger som deltog i studien. Dessa pedagoger varierar i åldern och har en arbetserfarenhet på 2–30 år. Alla deltagande hade någon form av högskoleutbildning kopplad till pedagogik.

Det som pedagogerna har gemensamt är arkitekturen på deras arbetsplats och att förskolorna är relativt nybyggda. Samtliga förskollärare jobbar utifrån grupper och har inga specifika avdelningar utan använder sig av gemensamma rum som man delar på. De har även fler än 100 barn på sin arbetsplats som är uppdelade i specifika hemvister. Inom dessa möts alltid samma barn och pedagoger för att sedan dela upp sig i grupper. Hur grupperna ser ut varierar på förskolorna. Det finns förskolor som har fasta grupper och roterar tillsammans med barnen bland de olika rummen, och sen finns det en förskola där pedagogerna befinner sig i ett bestämt rum och barnen inte är placerade i specifika grupper utan själva får bestämma var de vill befinna sig i mån av plats.

4.3 Genomförande

För denna studie tog jag kontakt med de förskolor som utifrån mitt urval var mest passande för studiens syfte och fick därefter ett godkännande att intervjua. Av sju förskolor som blev tillfrågade svarade fyra att de kunde ställa upp. På tre av förskolorna fanns det en pedagog

från respektive förskola som ställde upp och på en förskola var det tre pedagoger ställde upp. Sedan har samtyckesblanketter (se bilaga 2) delats ut till samtliga pedagoger som deltagit i min intervju. Eftersom det inte skulle ske någon observation av vare sig lokal eller barngrupp utan att det endast var pedagogernas erfarenhet som efterfrågas, behövdes inte samtyckesblanketter lämnas till vårdnadshavare.

För att få en tydligare inblick i arkitekturen och vilka handlingsutrymmen som fanns, hade det varit bra att se förskolans lokaler. Detta var tyvärr inte möjligt då jag hade behövt godkännande från ett stort antal vårdnadshavare och det hade krävt en större planering både från mig som observant och från pedagogerna, därför valdes denna del bort. Samtliga intervjuer skedde på förskolan. Vid alla tillfällen satt jag med en pedagog enskilt i ett samtalsrum eller annat utrymme. Tidpunkten för intervjuerna varierade, några hade vi på morgonen och några på eftermiddagen. För varje intervju avsattes cirka 20 till 30 minuter. Intervjufrågorna använde jag som stöd men i de flesta fall berättade pedagogerna fritt själva och jag hade stödfrågor som gjorde att syftet med studien kunde besvaras.

4.4 Analysförfarande

I analysen ska empirin presenteras, de vill säga det material som blivit insamlat. Men det är inte endast det empiriska materialet som ska presenteras utan beskrivningen om materialet ska vara lika intressant, menar Alvehus (2013). Han menar vidare att det finns tre olika hypoteser som prövas mot det empiriska materialet. Min studie har en tendens till deduktiv ansats. Med deduktiv ansats menas att studien utgår från en tydlig teoretisk utgångspunkt. Att hålla sig helt till en hypotes är dock omöjligt, menar Alvehus.

Alvehus (2013) berättar om tre grundläggande stegen för att göra en analys; sortera, reducera och argumentera. Han menar att det insamlade materialet ska granskas noga, och ett flertal gånger. Sedan sorteras det för att utesluta det som inte är relevant för studien. Allt material kommer inte att passa in i studien och därför är det viktigt att reducera det. Delar av empirin kan sammanfattas medan andra delar behöver man beskriva mer detaljerat, menar Alvehus. I min studie har jag sorterat materialet i relation till mina frågeställningar. Intervjuerna har sorterats och sedan reducerats så att den empiri som analyserats kunnat svara på frågeställningarna. Citat har valts ut efter relevans med kopplingar till min studie. Jag har läst

in mig på många olika teorier och tidigare forskning för att få en bred bild och därefter valt det som passat för uppsatsens syfte.

4.5 Etiska ställningstaganden

Under hela studiens gång har jag tagit hänsyn till Vetenskapsrådets fyra principer. Den första principen är *Informationskravet* som innebär att de som deltar eller de som kan tänkas beröras av studien ska vara informerade om studiens syfte och genomförande (Vetenskapsrådet, 2002). I min samtyckesblankett (se bilaga 2) står det om studiens syfte och vad det är jag vill studera, samt att deras samtycke till studien när som helst kan tas tillbaka. Samtliga som deltog i studien fick en sådan samtyckesblankett att skriva under.

Samtyckeskravet innebär att de som deltar i en studie samtycker till att medverka och ska lämna ett skriftligt samtycke för studien (Vetenskapsrådet, 2002). I enlighet med detta lämnade jag ut samtyckesblanketter till pedagogerna.

Konfidentialitetskravet avser deltagarnas anonymitet under studien (Vetenskapsrådet, 2002). Det ska inte vara möjligt för läsare att identifiera platsen eller personen bakom informationen. Alla pedagoger har blivit informerade både genom samtyckesblanketten och muntligt om att deras identitet inte kommer att avslöjas i studien. Det som är relevant för denna studie är deras erfarenhet.

Med *nyttjandekravet* menas att allt material som har samlats under studiens gång endast kommer att nyttjas till studiens ändamål så som det har beskrivits i informationen som deltagarna tilldelades (Vetenskapsrådet, 2002). I samtyckesblanketten har deltagarna meddelats vad syftet med insamlingen av materialet är och till vad det ska användas. Vidare i samtyckesblanketten står det även att materialet kommer att förstöras efter att kursen avslutats och betygsatts.

5. Resultat och analys

I denna del kommer mitt empiriska material att delas upp i beståndsdelar och sedan tillsammans med teorier och begrepp knyts ihop. Mina frågeställningar var: Hur ser pedagogerna på personalens organisering i relation till villkor för spontan lek? Hur ser pedagogerna på temarum och rekvisita i relation till villkor för spontan lek? Hur ser pedagogerna på barnens plats i en förskola med hemvister i relation till villkor för spontan lek? Analysen kommer vara uppdelad i tre avsnitt baserat på mina frågeställningar. Inom dessa avsnitt kommer även att underrubriker att presenteras, detta för att kunna tydliggöra och förenkla analysen. Varje avsnitt kommer att avslutas med en sammanfattning.

5.1 Personalens organisering

I detta kapitel kommer jag att presentera pedagogernas arbete och hur deras verksamhet planeras. Jag har delat in avsnittet i tre underrubriker som är relevanta för det som pedagogerna uttryckt under intervjuerna. Fokuset är på pedagogernas roll i planerandet av verksamheten och hur deras tankar kring verksamhetens struktur påverkar barnen.

5.1.1 Anpassning och samarbete

Det framgår i intervjuerna att alla pedagoger har ett liknande arbetssätt, vilket består av en organisering där varje pedagog har sin grupp inom sin hemvist. Förskolorna som deltar i min studie skiljer sig från de svenska traditionella förskolorna. Detta därför att de inte arbetar med avdelningar, utan barnen på förskolan är uppdelade i så kallade ”basplatser” och sedan delar samtliga barn på gemensamma stationer. Broberg (2012) använder begreppet bas vilket i min uppsats motsvarar begreppet hemvist. En hemvist eller bas består av ett mindre rum där barnen har sin personliga låda och är den plats där de samlas med hela sin hemvist för att senare dela sig i mindre grupper och då intar de olika stationer som hemvisterna delar på. Stationerna/temarummen är för små för en hel hemvist att vistas i, därför är man i behov av

att dela upp sig i mindre grupper inom sin hemvist. Utifrån pedagogernas svar så kan man tolka det som att deras förskolors arkitektur gör att varje pedagog är beroende av ett nära samarbete med de andra pedagoger på förskolan. Maria sa till exempel att verksamheten måste anpassas till den arkitektur som förskolan har. Nicole berättade att oavsett vilken barnsyn eller pedagogisk syn man har, så måste alla jobba på samma sätt. Pedagogerna berättande om behovet av att ständigt anpassa sig till regler och rutiner beror på att förskolans fysiska inomhusmiljö är gemensam och den används av samtliga barn och personal på förskolan. Därför krävs det ett nära samarbete för att kunna planera och organisera hur ytan och fördelningen av rummen ska utnyttjas. Verksamheten kan inte planeras av en enskild pedagog utan kräver en planering av flera pedagoger. Den fysiska inomhusmiljön är uppdelad i fler gemensamma rum och rummen är planerade för daglig undervisning, med ett syfte att vara tillgängliga och inspirerande för alla barn på förskolan varje dag.

Pedagogerna menar även att barnen inte kan ges möjlighet till att själva välja vilken miljö de vill befinna sig i och inte heller kan de välja vilken lekkamrat som de kan samspele med. Enligt pedagogerna kräver verksamheten planering och menar att de försöker ordna så att barnen får vara spontana i den utsträckning som är möjlig. Detta kan i enlighet med Eriksson Bergström (2013) ses som att pedagogerna strävar efter att ge barnen ett brett handlingsutrymme som tillåter dem själv välja och påverka sin tid på förskolan. På detta sätt kan pedagogerna skapa en oberoende och självgående verksamhet, där barnet uppmuntras till att vara självständiga och ses som en enskild individ. Detta är dock svårt i relation till det som pedagogerna berättar om att både dem själva och barnen måste anpassa sig till de andra grupperna och hålla sig till de regler som bestämts. Vilket i sin tur lämnar ett avsmalnat handlingsutrymme, enligt Eriksson Bergströms (2013) tolkning av begreppet.

Vår verksamhet är beroende av att nära samarbete med alla pedagoger och noggrann planering för att verksamheten ska vara optimal för barnen. (Nicole, 2019)

Verksamheten blir väldigt påverkad om någon pedagog blir sjuk och det inte finns tillräckligt med personal för att hålla alla miljöer tillgängliga. Detta bidrar då till att barnen blir begränsade med färre möjligheter för spontan lek, och får därmed anpassa sig till det som planerats. När det inte finns tillräckligt med ordinarie personal så slår grupper ihop sig, menar Nicole. Tre pedagoger menar att dem alltid slår ihop sig vid bortfall av ordinarie personal, eftersom de inte vill lämna en vikarie själv med en barngrupp för att insynen till rummen är

begränsat. Detta gör att det är viktigt för verksamheten att alla ordinarie är på plats, både för barnens och för de vuxnas skull.

Vid bortfall av personal så kan det bli en miljö mindre att använda, berättar Linda. Detta bekräftas även av Nicole som menar att detta system används även på hennes förskola. Man ser först till att följa de bestämmelser som gemensamt bestämts av de vuxna, och sedan ser man om det finns möjligheter för annat. Detta är dock inget som pedagogerna kan planera på egen hand utan är beroende av information från de andra hemvisterna.

5.1.2 Planering av verksamheten

På Lindas förskola använder de sig av ett bokningsschema till miljöerna. Detta underlättar för den dagliga planeringen. Linda berättar om hur stationerna/temarummen har delats ut som olika ansvarsområden bland personalen, de har då ansvar för att se till så att ”deras” rum är i ett rent och städat skick och materialet ska även vara tillgängligt och tillräckligt.

Som ansvarig pedagog är det upp till mig att se till så rummet är i det skicket som bestämts, och att rätt material finns på rätt plats. (Linda 2019)

Miljöerna på Lindas förskola diskuteras på APT, men det händer sällan att någon vill ändra eller tillägga något om den fysiska miljön, menar Linda. Varje måndag går en pedagog från respektive hemvist till ett morgonmöte där man bestämmer så gott det går utifrån vilket temarum som en grupp önskar och fördelningen av resurser. Detta är dock inte alltid planeringen håller. Ibland kan det hända att en grupp väljer att ändra sin planering och gör något annat istället, ett exempel att gå på utflykt. Om en grupp är borta från förskolan så blir deras miljö tillgänglig för en annan grupp att använda.

På Marias förskola använder man sig också av APT för att planera verksamheten och den fysiska miljön. Maria berättar att det kan bli problematiskt när de utvärderar den fysiska miljön på sin APT, eftersom det är många pedagoger och alla utgår från sin grupps intresse och behov. Därför brukar det inte vara aktuellt att ändra på miljöerna. Om någon förändring skulle vara aktuell så kan det leda till en rad diskussioner och en massa tyckanden, menar Maria. Samtliga pedagoger i studien bekräftar ett arbetssätt som i enlighet med Broberg (2012) är baserat på en basplats och flera stationer. Basplatsen för barnen är hemvisten, det är

deras egna privata rum och endast barnen som tillhör respektive hemvist kan skapa regler och normer utifrån sina behov. Sedan har samtliga förskolor olika stationer som är gemensamma på förskolan. Och dessa stationer har blivit uppdelade i olika teman.

5.1.3 Fördelning av rummen

Det är en självklarhet för samtliga pedagoger att alltid sträva efter gruppens intresse. Det blir många viljor att se efter, vilket är omöjligt att göra då verksamheten är beroende av att alla ska vara eniga och samarbeta, berättar Linda. Pedagogerna på Lindas förskola strävar efter att fördela stationerna efter gruppens behov och önskemål, detta genom att boka rummen i förväg eller erbjuda barnen en valmöjlighet att välja mellan de rum som står tomma. En tolkning av det som Linda berättar i relation till Eriksson Bergströms (2013) begreppen handlingsutrymme och handlingserbjudande betyder att pedagoger på Lindas förskola strävar efter att erbjuda barnen ett större handlingsutrymme genom att tillhandahålla barnen de stationer som står tomma och därmed tillgängliga för andra grupper att använda och på detta sätt bidra till ett större handlingserbjudande för barnen som i sin tur genererar att barnen får ett bredare handlingsutrymme. Detta kan enligt Eriksson Bergström (2013) tolkas som att pedagogernas syfte med att erbjuda fler stationer är för att erbjuda ett större möjlighetsfält. Samtliga pedagoger i studien har ett arbetssätt där man till största del bekräftar hela barngruppens behov. Det enskilda barnet är det ingen av pedagogerna som nämnt. Under intervjuerna med samtliga pedagoger framkom det att möjligheterna för ett enskilt barn att själv bestämma eller önska befinna sig i ett specifikt temarum är väldigt små. Det går inte att ett enskilt barn använder en station då det är beroende av en vuxen som deltar i miljön för att insynen till stationerna är begränsat. Nicole berättar att detta arbetssätt och valet att fokusera på hela barngruppen är inte ett val utan en nödvändighet för verksamheten.

Vi försöker alltid att se till så barnen får göra det de är intresserade av i stunden. Och därför har alla kollegor ett nära samarbete med varandra. (Linda 2019)

I Lindas svar om att ständigt vara i behov av organisering med alla kollegor kan man se Brobergs (2013) koppling till begreppet stationer, hon beskriver det som att ett stationssystem är det som styr verksamheten och är i ständigt behov av planering och organisering. Det är i enlighet med det som Linda berättar om att de fysiska miljöerna skapar ett ständigt behov av

planering, exempelvis för att en pedagog alltid måste vara närvarande i rummet eftersom det finns väggar som skiljer rummen åt och ger dålig insyn till rummet.

Förskolor som arbetar med stationer i sin fysiska miljö kan begränsa barnens fria lek genom att barnen ständigt ska behöva en närvarande vuxen, menar Broberg (2013). Personalstyrkan kan därför påverka hur barnens lek antingen utvecklas eller stoppas, menar Linda. Detta bekräftade även Nicole när hon berättade att stationer endast kan erbjudas ifall en pedagog finns med och kan hålla rummet under uppsikt. Detta är i enlighet med det som Broberg (2013) menar med begreppet stationer. Samtliga pedagoger anser att den fria leken kan påverkas av förskolans arkitektur som i sin tur är beroende av ett arbetssätt där stationer är ett måste för verksamheten. Det som framgår i intervjuerna är att pedagogerna är väl medvetna om den fysiska miljöns påverkan. Samtliga pedagoger menar att de jobbar utefter den fysiska miljön och inte tvärtom. Det arbetssätt som pedagogerna beskriver är i enlighet med vad Broberg (2013) beskriver i sitt begrepp stationer.

5.1.4 Sammanfattning

Resultatet av studien visar att samtliga pedagoger är beroende av ett nära samarbete med alla kollegor på förskolan. De ger även uttryck för ett stort behov av anpassning till förskolans arkitektur och en noggrann struktur. Samtliga förskolor har genom sin arkitektur skapat ett arbetssätt som är lämpat till deras lokaler. Deras dagliga verksamhet är beroende av att alla följer de gemensamma regler som bestäms gemensamt av pedagogerna.

Genom studien uppfattas även en uppgivenhet, detta då samtliga pedagoger antytt att en förändring i deras temamiljöer vore ett komplext projekt att genomföra. Därför låter pedagogerna miljöerna vara oförändrade. Samtliga pedagoger har påtalat att verksamheten inte tål förändringar som sker på enmansnivå utan alltid kräver att pedagoger från samtliga hemvister deltar i en förändring då allas planering kan påverkas av beslut om förändringar.

Utifrån pedagogernas berättelser blir det tydligt att barnens lek måste anpassas till det som planerats av vuxna. Verksamheten för samtliga förskolor är planerad i detalj och kan uppfattas som väldigt styrd. Detta kan i sin tur påverka barnen som behöver anpassa sig till det som planerats av de vuxna. Samtliga i studien ansåg att det var svårt att samarbeta med många

pedagoger och de menar att barnens spontana lek begränsas av den fysiska miljöns utbud på förskolan. Pedagogerna berättar att de gör sitt yttersta för att planera verksamheten efter barnens behov. Det blir även tydligt under studien att förskolans fysiska miljö utgör ett hinder för pedagogerna att kunna stötta barnen i deras behov av spontan lek.

5.2 Temarum och dess material

I detta avsnitt kommer jag under varje rubrik att presentera pedagogernas syn på och erfarenheter av förskolans fysiska miljö och hur den är strukturerad i relation till barns behov av spontan lek.

5.2.1 Fasta teman

Samtliga pedagoger har olika fasta teman i deras stationer. Rekvisitan som finns i respektive station får inte flyttas till något av de andra temarummen. Detta kan i enlighet med Eriksson Bergströms (2013) begrepp förväntningsfält ses som att pedagogerna har planerat temarummen utefter en förväntan av vad barnen ska och kan göra i detta rum. Vilket kan vidare knytas till Halldéns (2007) begrepp plats (place) och rum (space) där hon menar att barns känslor och erfarenheter är knutna till rummen som finns på platsen.

Med hjälp av Halldéns (2007) begrepp plats (place) kan man se det som att förskolan är en plats där barnen spenderar stora delar av sin tid på och de olika temarummen/stationerna är olika dimensioner (space) av förskolan. Varje rum/dimension har även en egen plats som finns inuti rummet och det är dessa erfarenheter och känslor som barnen använder när de får välja station/temarum. Och därför är det orimligt enligt Halldéns (2007) tolkning att planera sin verksamhet utefter ett förväntningsfält sig att barnen ska tycka och tänka samma inför varje station/temarum. Samtliga pedagoger i studien hade velat vara mer flexibla och tillåtande mot barnen och låta dem skapa nya upplevelser och utveckla sina erfarenheter genom att utforska och tänja på gränser i temarummen, det hade inte verksamheten kunnat hantera både för att hur den fysiska miljön är konstruerad och även ur säkerhetssynpunkt.

De intervjuade menade att de fasta reglerna kring rum och material påverkar barns spontana lek eftersom barn anpassade sin lek efter regler och rekvisita. Det kan enligt Bergström (2013) ses som att pedagogerna önskade en högre grad av handlingserbjudanden genom att rummet skulle vara mer som ett fritt möjlighetsfält än ett rum byggt på specifika förväntningar.

Sara berättar om sin förskolas fysiska miljöns möjligheter. Hennes förskolas utformning består av öppna ytor och dessa ytor är uppdelade i stationer med specifika och fasta teman. Detta anser Sara är optimalt för barns spontana lek. Barnen kan känna en känsla av trygghet genom att veta vad som finns i varje rum och vad som är möjligt att göra där. Det som Sara berättar om att barnen skulle finna en trygghet i att veta vad som finns och vad som är tillåtet i varje station/temarum, är endast hennes uppfattning och en förväntan som pedagogerna skapat på barnet. Detta kan i enlighet med Halldéns (2007) begrepp plats (place) och rum (space) tolkas som att pedagogerna på hennes förskola har ett förväntningsfält gällande vad barnen ska tycka och känna om deras planering av platsen och rummen.

Detta bidrar till att barnens spontana lek påverkas av reglerna som finns och den blir även styrd av de förväntningar som pedagogerna bestämt för specifik station. Enligt Huizinga (2008) blir barnens lek på deras förskola påverkad av dem tydlig rumsliga avgränsningarna som finns. Och det bidrar till att barnens lek endast får röra sig inom den förutbestämda avgränsningen. Enligt Halldén (2007) kan enbart barnet känsla avgöra förhållandet till rummet. Om barnet har en negativ upplevelse eller får en dålig känsla av en specifik station så genom att rummet inte är förändringsbart, bidra då till att en negativ känsla växer hos barnet, enligt Halldén (2007).

5.2.2 Rumslig avgränsning

För att den fysiska miljön ska kunna vara tillfredsställande så måste den vara flexibel menar Anna. Det är något som sällan händer på förskolan, eftersom verksamheten styrs hela tiden av andra faktorer såsom tidsberoende faktorer (lunch). Pedagogerna är enade om att den spontana leken borde få förändra i rummet och närliggande miljö för att kunna utveckla sin lek ytterligare. De behovet av tillåtande som pedagogerna uttrycker sig om kan kopplas till Huizinga (2004) begrepp rumslig avgränsning. Pedagogerna bekräftar att barnens lek påverkas av dem rumsliga avgränsningarna som stationerna skapar. Pedagogerna uttrycker ett

behov av att erbjuda barnen ett mer fritt handlande, enligt Huizinga (2004). Pedagogerna berättar även att det är viktigt att vara öppen och tänja på gränserna inom den fysiska miljön för att barnens lek ska utvecklas. Att trotsa de rumsliga avgränsningarna hade bidragit till ett mer fritt handlande för barnen, vilket enligt Huizinga (2004) är nödvändigt för att barnen på eget initiativ ska kunna leka fritt utan att behöva kompromissa och anpassa sig. Något som också påverkar barnens spontana lek är beslutet av att ställa tillbaka all rekvisita på sin plats. Behovet av att all rekvisita ska finnas på sin rätta plats finns endast hos pedagogerna.

Detta kan tolkas som att barnen inte har möjlighet att lämna sina avtryck i de olika stationerna/temarummen och på detta sätt hindras dem från att återuppta sin lek vid nästa tillfälle som de befinner sig i miljön och det kan även bidra till att barnen inte får en hemmahörande känsla utan känner sig placerade. Enligt Halldéns (2007) begrepp plats och rum så kan bristen på avtryck från barn gör det svårt för att tolka hur barnet uppfattar en viss station/temarum. Detta bidrar även till att pedagogerna inte ser behovet av att byta eller förändra en station/temarum.

Fyra av pedagogerna ansåg att den fysiska miljön bör vara förändringsbar och tillåtande för att barnen ska kunna utforska under sina villkor, medan två andra pedagoger ansåg att barnen ska kunna utforska med det som redan finns tillgängligt i miljön och att det är upp till pedagogerna att hjälpa barnen med att se möjligheterna med lek i den aktuella miljön. Detta kan enligt Eriksson Bergström (2013) ses som att rummets förväntningsfält på barnet är en viktigare aspekt än barnets möjlighet till att få ett fritt möjlighetsfält. Med stöd från Eriksson Bergström (2013) tolkar jag det pedagogerna säger bidrar till att barnets handlingserbjudande är smalt och detta i sin tur bidrar till att handlingsmöjligheterna inte blir många på individnivå för barnet. Detta har uppmärksammats av några pedagoger som skulle vilja ge barnen möjligheter till att förändra och ett friare handlingsutrymme.

5.2.3 Tydlig miljö

På Saras förskola innehåller de flesta stationer/temarum så lite hemmaliknande material som möjligt. Sara menar att förskolan inte ska erbjuda sådant som barnen redan är bekanta med och ofta redan har i sin omgivning.

De olika miljöerna har vi skapat för att inspirera barnen till lek och för att barnen ska använda sin fantasi för att skapa med det material som finns tillgängligt i miljön. (Sara, 2019)

Sara berättar även att förskolans arkitektur/fysiska miljö är betydande för barnens spontana lek. Hon förklarar att arkitekturen tillsammans med materialet som erbjuds kan vara avgörande för hur leken slutar. Därför är det viktigt att skapa miljöer som är tydliga och som är anpassade till förskolans utformning.

Vi strävar efter att göra miljöerna tydliga, för att barnen ska bidra till en trygghet hos barnen. Vilket i sin tur gör att barnen vågar utmana sig själva. (Sara, 2019)

Detta kan tolkas som att barnen inte får ett fritt handlande då pedagogerna redan på förhand har bestämt vad barnen ska göra och hur barnen gör för att uppnå det, enligt Huizinga (2004). De har även bestämt att allt material har sin plats i specifikt tema rum och det ska alltid ställas tillbaka. Detta som pedagogerna på Sara förskola har bestämt är inte enbart av förväntningar på barnen utan de har även skapat rumsliga avspärningar. Genom att i förväg bestämma vilket material och var barnen får vara påverkar de deras spontana lek. Barnen kan endast använda sig av den rekvisita som pedagogerna bestämt och deras lek måste anpassa sig till det utrymme där de blivit placerade. Det som Sara berättar kan tolkas enligt Huizinga (2004) som att barnens lek är påverkade av den rumsliga avspärningen och kan inte kallas för fri lek.

Med hjälp av Halldéns begrepp plats (place) och rum (space) kan beskrivningen av förskolans fysiska miljö ses som att den begränsar barns möjligheter för att de måste förhålla sig till det som erbjuds i den befintliga miljön. Med hjälp av Halldén (2007) så kan det tolkas som att barnen agerar utefter de förväntningar som är bundna till platsen, och deras initiativ till lek är beroende av vilken känsla barnet får av att vara i rummet.

5.2.4 Rekvisita

Nicole menar att när ett rum fylls med en viss rekvisita behöver det inte betyda att miljön blir tydlig. Om barnet inte är bekant med ett visst material sedan tidigare, kan det bli ett hinder för vissa barn att använda den rekvisitan i sin lek. Att sträva efter en miljö som inte ska påminna om den miljö som barnet är bekant med kan bidra till att miljön blir begränsande och till viss del styrd, menar Nicole.

Det vore bättre om man erbjöd barnen även material som dem känner till och brukar leka med, menar Nicole. Då hade den spontana leken kommit mer naturligt, och inte krävt att en pedagog alltid drar igång fantasin utan barnen kan få göra de själva på sitt eget sätt. Det är inte alla barn som kan fantisera fram något med naturmaterialet. Att detta kan bli en obekvämlig situation för barnet och ett hinder, menar Nicole. Pedagogerna på deras förskola arbetar för att på bästa sätt stötta alla barn, menar Nicole. På frågan om de kan tänka sig låta barnen blanda rekvisitan från dem olika miljöerna i deras spontana lek, så blev svaret ett blankt ”Nej”.

Om vi tillåter barnen flytta runt på materialet bland miljöerna så faller hela konceptet med tydliga och bestämda miljöer. (Nicole, 2019)

5.2.5 Sammanfattning

Under studien framgick det att pedagogerna var många gånger tvungna att ”stötta” temarummet för att barnen skulle bli intressant för barnen. I pedagogernas berättelser framkom en frustration som skapats av att ständigt behöva anpassa sin verksamhet och sitt arbetssätt till förskolans fysiska miljö. Att inte kunna förändra och påverka den fysiska miljön i den utsträckning som de hade velat bidrar till att deras planering inte är lika fri.

Pedagogerna återkommer ständigt till hur planering och placering för både barnen och pedagogerna kan vara påfrestande. Barnen måste acceptera och anpassa sin lek till den station dem blivit tilldelade. Pedagogerna i sin tur försöker tillfredsställa barnets behov av att självständigt kunna påverka sin vardag på förskolan, men det visar sig inte vara enkelt. Genom studien finner jag ett mönster i pedagogernas arbetssätt. Ingen av pedagogerna tillåter barnen att lämna avtryck i rummen och inte heller tillåts barnen att utöva sin lek fritt, utan måste anpassa sig till arkitekturens utformning. Detta bidrar till att barnens lek blir begränsad genom att ständigt behöva anpassa sin lek till tid och rum. Dessa regler behövs för att temarummen är en gemensam yta och tillhör alla barn. Detta bidrar dock till minskad samhörighet till rummet för barnen då dem inte får lov att förändra eller påverka. Detta i sin tur gör det svårt för pedagogerna att bedöma om temarummen är uppskattade och lärande för barnen, eftersom det inte finns avtryck att analysera.

5.3 Organiserandet av barn i relation till rummet

I detta avsnitt kommer jag att presentera delar av studien som fokuserar på barnens möjligheter till att påverka sin tid på förskolan.

5.3.1 Grupper

Hur man väljer att dela in barnen kan se olika ut, på förskolor som arbetar med avdelningar så finns möjligheter till att kunna dela barnen efter deras behov av lekkamrater och individuell utveckling. I de intervjuade pedagogernas förskolor arbetade man övergripande så att barnen var indelade efter ålder och inte efter lekkamrat och individuella behov. Två pedagoger berättar att barnen är på deras avdelning är mellan 4-5 år gamla och när det sker gruppindelning så försöker pedagogerna att dela barnen så att de har någon att samspela med, men å andra sidan är det pedagogerna som väljer vilka barnen ska samspela med och inte barnet själv och därmed tas barnets individuella utveckling och behov inte i åtanke. Detta innebär att man antar att barnen kan och gör samma sak i en viss ålder men även att barn ska vara i en viss fas i sin utveckling när de har nått en viss ålder. Detta kan enligt Eriksson Bergström (2013) tolkas som att barnen får ett handlingserbjudande som dem måste anpassa sig till. Detta bidrar till att barnen får ett mindre möjlighetsfält till att påverka sitt handlingsutrymme.

Malin och Linda fick frågan om möjligheterna för ett barn att samspela med ett yngre barn från en annan hemvist, blir svaret från båda pedagogerna ”nej”. Förklaringen var att barnen delas in i grupper från respektive hemvist, där barnen har bestämda åldrar och har ett anpassat undervisningstema. Pedagogerna berättar att de försöker ha fasta grupper så att barnen får ett sammanhang i verksamheten. Detta kan dock bidra till att möjligheten för barnet att själv kunna välja vilken kamrat man vill samspela med blir då ytterst svårt att påverka.

Indelningen av barnen sker endast inom den hemvist man tillhör, och om vårdnadshavarna vill så får de gärna diskutera med biträdande rektorn, för att få en annan uppdelning. (Malin, 2019)

På Annas förskola jobbar de i små grupper och genom att arbeta i mindre grupper får barnen en större chans att ta mer plats i sin lek och färre barn att anpassa sig till, menar Anna.

Anna fortsätter med att berätta pedagogerna från respektive hemvist planerar sina grupper och diskuterar även uppdelning barnen innan de bestämmer grupperna. Detta för att alltid se till att barnen kommer överens och att de har någon vän som dem kan leka med, det är dock begränsat till barnen som är i en gemensam ålder eftersom det är så hemvisterna är uppdelade. På Annas förskola och även de andra pedagogernas förskolor så planeras hemvisterna utifrån barnens ålder och inte efter individuell utveckling. Detta kan uppfattas som att barn i samma ålder förväntas vara i samma utvecklingsfas och därmed förväntas ett visst kunnande hos barnen. Deras planering av att utgå ifrån att barnen ska i samma ålder ha samma behov under samma tidpunkt i sin utveckling och ha ett gemensamt intresse, bidrar till en viss förväntan på barnen. Detta kan bli problematiskt för barnet, då vissa barn inte alls är intresserade av ett viss temarum som barnet har tilldelats och då är det inte heller säkert att barnet får en positiv upplevelse till rummet, enligt Halldéns begrepp plats och rum. Pedagogernas arbetssätt och strukturering av barngrupperna kan i enlighet med Halldéns (2007) begrepp plats (place) och rum (space) ses som att pedagogerna förväntar sig att barnen ska ha en gemensam upplevelse av temarummet och förväntar sig att barngruppen ska anpassa sig till platsen och därmed får barnens lek anpassa sig till pedagogernas handlingserbjudande.

En tolkning av Halldéns (2007) beskrivning av begreppen place och space i relation till det som pedagogerna berättat är att barnens upplevelser av förskolan kan vara positiv. Förskolan är enligt Halldén (2007) en plats (place) för barnen där dem har individuella känslor för och även förväntningar. Men sedan kan dem olika temarummen som finns inne i förskolan enligt Halldéns (2007) begrepp rum (space) framkalla motsatta känslor beroende på vilken relation och erfarenhet barnet har till temarummet och vilka känslor som det framkallar hos barnet.

5.3.2 En rumslig avgränsning

När vi diskuterar den spontana leken på deras förskolor så anser samtliga pedagoger att den spontana leken sker genom barns fria fantasi och fantasin ser inga hinder, men samtidigt så ansåg pedagogerna att den fysiska miljön hade en avgörande roll för den spontana leken. Genom att tolka det som pedagogerna berättar genom Huizinga (2004) begrepp rumslig avgränsning kan man se det som att pedagogerna medvetet har avgränsat barnens lek till ett visst specifikt utrymme och till ett visst material.

De hade även gemensam syn på lekens existens, leken fanns där barnen samspelade och den är beroende av att ständigt utmanas för att sedan kunna utvecklas. Samtidigt så berättade de att barnen inte får välja vem och vilken grupp som de ska tillhöra och inte heller kunde pedagogerna planera efter ett visst enskilt barn utan planerade utefter antal grupper och tillgängliga temarum. Detta arbetssätt kan i enlighet med Huizinga (2004) begrepp tolkas som att barnen inte har något fritt handlande och då blir det svårt att se om barnen verkligen leker eller anpassar sig till det som finns. Enligt Huizinga (2004) så ska barnen själva ha valt att samspela på egen hand utan att kompromissa för att det ska kunna betraktas som ett fritt handlande. Det som framgår från pedagogerna kan ses som ett begränsat fritt handlande för barnen och mer som en anpassning.

Detta kan även ses som att pedagogerna begränsar barnens handlingsutrymme och möjlighet för spontan lek, detta eftersom barnen måste anpassa sin lek till det förväntnings-fält som finns i rummet, enligt Eriksson Bergström (2013). Alla pedagoger i intervjun påtalade barns behov av spontan lek och hur viktigt det är att tillgodose detta, Samtliga pedagoger menade att de gör sitt bästa för att tillgodose barnens behov. Pedagogerna var även eniga om att förskoleverksamheten har rutiner som inte går att ändra eller ta bort och att detta hindrar pedagogerna från att planera helt fritt och utefter barnens intresse.

5.3.3 Hemvisterna

En nackdel som Malin anser är att barnen gärna vill stanna på sin hemvist. Detta är deras plats med deras personliga lådor och hemvisten delas inte med de andra barnen. Detta tycker Malin kan vara påfrestande, för att ibland vill de inte vara någon annanstans utan barnen vill endast vara på sin hemvist. Där har de sin trygghet och den spontana leken sker mer naturlig då de inte har några specifika regler att hålla sig till, säger Malin. Det som Malin berättar kan med hjälp av Eriksson Bergström (2013) ses som att barnen får ett större handlingsutrymme inne på hemvisten eftersom handlingserbjudandet är brett och tillåtande. Det kan även i enlighet med Huizinga (2004) tolkas som att barnen har ett fritt handlande på sin hemvist, då leken sker enbart på barnets egna initiativ.

Malin berättar också att när det kommer få barn till förskolan så stannar de gärna på sin hemvist för barnens och deras egen skull. Det kräver en hel del samarbete och kommunikation

med alla hemvister då de gemensamma rummen tillhör alla barn, vilket kan vara en påfrestning, menar Malin. Detta i sin tur påverkar barnens spontana lek eftersom pedagogerna först måste kommunicera om olika handlingserbjudanden som ska vara tillgängliga. Sedan avgörs handlingsutrymmet i relation till erbjudandet. Detta kommer att styra barnens möjlighet till spontan lek, enligt Eriksson Bergström (2013). I enlighet med Huizinga (2004) kan hemvisten tolkas som en rumslig avgränsning som redan från början blivit avgränsad från resten av förskolans utrymme och därför rör sig endast barnens lek inom detta utrymme.

Nicole anser att möjligheterna till spontan lek är väldigt stora på hennes förskola, då den är byggd med ett flertal miljöer som erbjuder olika material. På frågan om barnen själv kan välja vilken miljö som dem vill befinna sig, svarade Nicole att dem försöker tillgodose gruppens behov och önskemål i den mån det går. Nicole berättar att ifall en miljö skulle varit upptagen så är det bara att fråga ifall det finns plats för några fler barn.

Med Eriksson Bergströms begrepp (2013) kan det tolkas som att pedagogerna på Nicoles förskola strävar efter att ge barnen ett fritt handlingsutrymme. Men här kan samtidigt poängteras att i deras verksamhet får barnen oftast anpassa sig till verksamhetens handlingserbjudande, och på så sätt kan barnens handlingsutrymme ses som obefintligt eller riktat.

5.3.4 Barn i relation till den fysiska miljön

Genom att lokalerna och verksamheten är planerad utifrån flera barn så kan det innebära att det enskilda barnet hindras från fritt handlande, som Huizinga (2004) beskriver. Han menar att genom att erbjuda barn ett fritt handlande ges de en möjlighet att på eget initiativ skapa ett samspel med andra barn. Detta kan den fysiska miljön på pedagogernas olika förskolor inte erbjuda, då de alltid är beroende av andra hemvisters planering och önskemål. När en grupp blir tilldelad ett rum blir barnen begränsade till utrymmet och innehållet i rummet, vilket i enlighet med Huizinga (2004) kan tolkas som att leken får en rumslig avgränsning. Barnens lek har då blivit anpassat till rummet och till det som finns tillgängligt.

Det finns alltid möjlighet till att flytta på barnen inom hemvistens grupper, förklarar Anna. Men barnen får inte själva välja vilken grupp de får tillhöra utan det gör pedagogerna. Det

händer inte ofta att barnen flyttas runt bland grupperna eftersom det kan skapa obalans i verksamheten och den hade blivit väldigt rörig. Det är många barn som pedagogerna måste anpassa verksamheten till och därför görs helst inte ändringar i planeringen, menar Anna.

Förskolans utformning gör att vi måste anpassa vår verksamhet därefter, och detta kräver att vi planerar och håller oss till det som bestämts. (Anna)

I Annas fall framstår leken som mindre spontan då allt måste planeras i förväg och många faktorer måste övervägas. Därmed blir barnens lek påverkad av att barnen får färre valmöjligheter och behöver anpassa sin lek till miljön. Detta kan i enlighet med Huizinga (2004) tolkas som att den leken inte var spontan eftersom barnet inte får något fritt handlande. Dock menar samtliga pedagoger att det finns utrymme för spontan lek, men att den samtidigt är anpassad till miljön. I relation till vad pedagogerna berättar kan det sägas uppstå en slags spontan men rumsligt anpassad lek.

Maria berättar att det inte alltid är optimalt att rotera mellan rummen, då man som pedagog måste hålla sig till den aktivitet som är planerad i en specifik miljö, och det är inte säkert att barnen är intresserade av just den aktiviteten. Detta kan då bidra till att det uppstår en frustration både hos barn och hos pedagoger som strävar efter att tillfredsställa barnens behov. Många gånger vill barnen återuppta en lek som de tidigare haft i ett temarum, förklarar Maria. Detta blir då svårt eftersom allt material och rekvisita måste läggas tillbaka på sin plats och det avtryck som barnens lek kan ha lämnat är borta.

Om barnen har önskemål om att få vara i en viss miljö så kan det bli knepigt att direkt byta, miljön kan vara upptagen av en annan grupp och då får barnen anpassa sig till den miljö som de blivit tilldelade. (Maria)

Eriksson Bergström (2013) skriver om hur ett handlingserbjudande skapar en anpassning och i det som Maria berättar så är det både pedagog och barn som måste anpassa sig till de utrymmen som de befinner sig i. Det kan tolkas som att barnen erbjuds ett väldigt smalt handlingsutrymme då de inte har mycket att välja på eftersom varje rum redan har ett bestämt tema och specifik rekvisita, och därför måste de anpassa sin lek och det gör att leken blir riktad till det som förväntats och inte det som barnen själva vill. Eriksson Bergström (2013) menar att ett fritt möjlighetsfält skulle vara om barnen kunde på egen hand eller med en grupp utforska och själva avgöra vad och vilka handlingserbjudanden som finns.

Nicole förklarar hur de organiserar barnen ifall någon av pedagogerna blir sjuk. Då måste en annan pedagog ta in sin kollegas grupp med barn, och detta kan bli svårt eftersom rummen är små och det blir många fler viljor att se efter. Enligt Eriksson Bergström (2013) kan det ses som att barnen på Nicoles förskola får handlingserbjudande som är skapat ur ett vuxenperspektiv och detta kan då påverka barnets handlingsutrymme. Eriksson Bergström (2013) menar att en lärandemiljö kan vara tydlig och begriplig för den vuxna. Men för barnet kan det vara obegripligt och frustrerande. Detta får då stor påverkan på barnens handlingsutrymme, menar Eriksson Bergström (2013). Anna menar att eftersom alla vill se efter sin grups behov och intresse, så blir det lättare för pedagogerna och barnen om den fysiska miljön redan är bestämd. Anna anser att barnen på hennes förskola är bundna till förskolans fysiska miljö och detta styr deras möjligheter till en spontan lek. Med hjälp av Halldéns begrepp plats (place) och rum (space) kan Annas beskrivning av förskolans fysiska miljö ses som att den begränsar barnens möjligheter för att de måste förhålla sig till det som erbjuds i den befintliga miljön. Barnens agerande och känslor till rummet och platsen är därför bundna till förväntningarna som barnen tidigare upplevt, i enlighet med Halldén (2007).

5.3.5 Sammanfattning

Det framgår att både pedagoger och barn måste anpassa sig efter vilken miljö de tilldelas. Något som också blev tydligt var att pedagogerna inte planerar de olika rummen utifrån barns intressen, utan efter verksamhetens behov. Vissa pedagoger menade att barnen kunde agera fritt och själva välja vilken miljö de ville vara i, och därmed hade ett brett handlingsutrymme. Dock berättar de om aspekter där olika hinder bidrar till svårigheter för barnet att ha spontan lek. En aspekt som blev tydlig under studien var att pedagogerna ansåg att det fanns utrymme för spontan lek, men att den blev ”som bäst” om barnen kunde anpassa sig till miljön som de befann sig i. Sammanfattningsvis går det av pedagogernas svar att utläsa att barns spontana lek anpassas efter antalet barn i rummet, rummets tema, rekvisitan och personaltätheten.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuteras studien i sin helhet. Här kommer resultatet i relation till tidigare forskning att diskuteras och även de teoretiska utgångspunkterna kommer att lyftas i relation till den valda metoden för studien. I den sista delen kommer det att presenteras förslag till fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Ur resultatet framgår det att barnens spontana lek är villkorad av flera olika faktorer. Detta framgår när pedagogerna lyfter fram den fysiska miljöns brister och möjligheter till spontan lek. Men det blir också tydligt att verksamhetens fysiska miljö inte går att ändra på och därför måste både pedagoger och barn anpassa sig efter den. Nordin-Hultman (2004) kommer fram till i sin analys att förskolor vars fysiska planlösning består av ett flertal rum och där varje rum erbjuder olika aktiviteter skapar inrutning och avgränsning. Vilket i sin tur hindrar barnen från att ha en spontan lek. Detta ger pedagoger i min studie också uttryck för, när de menar att barnens lek påverkas av vilket rum de befinner sig i och vilka regler som finns kring materialet. Ett ytterligare resultat visar att pedagogerna vill planera förskolans fysiska miljö efter barnens behov, det blir dock svårt då dessa ytor är gemensamma och tillhör alla barnen på förskolan som har olika behov. Därför försöker pedagogerna planera stationer med olika teman för att ge barnen ett större utbud av aktiviteter. Även Eriksson Bergström (2013) diskuterar förskollärares uppdrag att planera verksamheten. I sin avhandling kommer hon fram till att förskollärares arbetsuppgifter innebär större krav än tidigare på förskollärares förmåga att planera och organisera den fysiska verksamheten. Det blir tydligt i min studie att pedagoger måste organisera sin verksamhet både efter sin grups behov men även efter förskolans fysiska miljö. Eriksson Bergström (2013) diskuterar hur pedagoger gör sitt yttersta för att utgå från barnens intresse. Detta blir även bekräftat i min studie. Pedagogerna i studien planerar på ett sätt som ska gynna barnens lek och intresse, men menar att de ofta hindras av en rad olika faktorer. Eriksson Bergström (2013) skriver även att ett rum som planerats ur ett vuxenperspektiv av pedagogerna ger rummet en riktning av vad som förväntas

i rummet och av barnet, och i sin analys lyfter hon fram hur barns lek kan komma påverkas av denna valda riktning. Detta är även något som bekräftas av Rentzou (2014) som menar att miljös kvalitet har stor betydelse för verksamheten. Förskolans kvalitet är bland annat valet av materialet i den fysiska miljön. Samtliga pedagoger i min studie, berättar att materialet till de olika temarummen är viktiga för att tydliggöra temat och de strävar efter att erbjuda rekvisita som barnen inte möter i sitt hem. Gör en tydligare koppling, t.ex. ”Det kan uttolkas som att pedagogerna menar att kvalitet görs genom exempelvis material som är nya för barnen”. Pedagogerna i min studie lyfter att de olika temarummen är skapade för att vara tydliga för barnen och att rekvisitan från de olika rummen inte skulle blandas eller flyttas ut ur rummen. Detta diskuterar Eriksson Bergström (2013) i sin analys, där den förutbestämda miljön inte har alternativa handlingserbjudanden.

Rosenqvists (2014) avhandling visade att den fysiska miljön kan skapa begränsningar, detta är något som pedagogerna i min studie också bekräftar. Vidare i sin avhandling presenterar hon förskollärares frustration av att ständigt behöva anpassa verksamheten efter den fysiska miljön. Detta påpekar även pedagogerna i min studie, både att det är tidskrävande men också att det berövar barnen på deras möjlighet till spontana lek genom att ständigt behöva planera och anpassa sig till den fysiska miljön. Det som Rosenqvist presenterar i sin forskning är även något som Nordin-Hultman (2004) kommer fram till i sin forskning och menar att barnen och verksamheten påverkas av det fysiska utrymmet, och detta bekräftas av pedagogerna då samtliga menar att barnens spontana lek sker under ordnade former, just för att den fysiska miljön inte tillåter barnen att vara helt spontana i sin lek. Broberg (2013) nämner även att förskolor med stationer gör det svårare för pedagogerna att få en överblick och därför blir pedagogen tvungen att alltid finns med i rummet. Detta kan både ses som något positivt men det kan även begränsa barnen från att leka fritt då barn ibland vill leka utan att någon vuxen är med. Broberg kommer fram till att det enda sättet för verksamheten att uppnå den kvalitet som behövs, måste pedagogerna att använda sitt yrkeskunnande och sin kreativitet för att trotsa arkitektens syfte. Ingen av de medverkande pedagogerna gav ett uttryck för att vilja trotsa arkitekturen och verksamhetens bestämmelser kring den. Samtliga pedagoger menade att den fysiska miljös struktur inte går att påverka och därför måste de anpassa verksamheten efter förskolans fysiska struktur.

Pedagogerna återkom ständigt till hur viktigt det är med att verksamheten är planerad och att dessa planeringar och regler följs, för att verksamheten ska fungera. Detta bidrar, i enlighet

med Lindberg, Heikkilä och Schaeffer Andersson (2018), till att barnens lek är begränsat till de regler och normer som skapats av vuxna. Det bekräftas av Broberg (2013) som menar att pedagogernas förhållningssätt och agerande i den fysiska miljön är avgörande för barnets möjligheter för att kunna leka fritt och spontant. Pedagogerna i studien uppger att de sällan ändrar om i miljön, detta för att det skulle kräva mycket planering då det är en gemensam yta. Detta kan tolkas som i enlighet med Broberg (2013) och Lindberg, Heikkilä och Schaeffer Andersson (2018) att pedagogerna hellre anpassar sig, vilket även återspeglar sig i barnens lek.

6.2 Betydelse för verksamheten

Studien kan bidra till en ökad medvetenhet hos pedagoger i deras planering av verksamheten. Studien kan även belysa vikten av att låta barnen få påverka och göra avtryck i verksamheten för att senare kunna analysera deras relation till platsen. Genom att ta del av denna studie kan pedagogen vara mer uppmärksam på förskolans arkitektur och göra mer medvetna pedagogiska val för att stötta barnen i deras spontana lek.

6.3 Metoddiskussion

Eftersom jag själv är bekant med förskoleverksamheten blev det till min fördel i intervjuerna då jag kunde ställa följdfrågor som berörde verksamheten. Jag har reflekterat över hur resultatet hade blivit om någon med ingen erfarenhet från verksamheten hade intervjuat. Jag uppmärksammade att mina följdfrågor blev viktigare än enbart de frågor som jag ursprungligen planerat till intervjun. Min erfarenhet av verksamheten hade därför en stor betydelse för hur resultat blivit.

Genom intervjuerna fick jag en inblick i hur pedagogerna ser sin verksamhet och hur de anser att den påverkar barnens spontana lek. Genom att spela in intervjuerna kunde jag gå tillbaka ett flertal gånger för att hitta essensen i det som pedagogerna berättar, det blev även ett mer naturligt samtal mellan mig och pedagogen då jag endast behövde fokusera på vad som berättades, än att sitta och skriva anteckningar.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Materialet från denna studie har endast samlats från fyra förskolor, det skulle vara intressant att se vad resultatet hade blivit om fler förskolor deltagit, detta för att se hur barnens rättigheter till en likvärdig förskola påverkas av de olika arbetssätten. Ytterligare något som skulle vara intressant är att jämföra förskolor med traditionella avdelningar i relation till förskolor hemvist och då se om barnens möjligheter till att påverka sin vistelsetid på förskolan ser olika ut. Även deltagande observation skulle kunna ge fördjupade diskussioner om hur arkitektur och den fysiska miljön påverkar barns vardag och lek i förskolan.

Referenser

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Stockholm: Liber

Björklid, Pia (2005). *Lärande och fysisk miljö: en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling

Broberg, Malin, Hagström, Birthe & Broberg, Anders (2012). *Anknytning i förskolan: vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur & Kultur

De Laval, Susanne (2019) *Fysisk skolmiljö spelar roll för lärandet*. Skolporten, tillgänglig på internet: <https://www.skolporten.se/nyheter/fysisk-skolmiljo-spelar-roll-for-larandet>

Eriksson Bergström, Sofia (2013). *Rum, barn och pedagoger: om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2013, tillgänglig på internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-67667>

Halldén, Gunilla (red.) (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsson

Heikkilä Mia, Lindberg Malin, Schaeffer Andersson Jennie (2018) *Socially Innovative Remodelling of Preschool Facilities*. Publicerad i European Public & Social Innovation Review. 3(2):1-13, (2018), tillgänglig på internet: <http://normmedvetnarum.se/resultat/>

Hjalmarsson (2014). I Löfdahl Hultman, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Huizinga, Johan (2004). *Den lekande människan (homo ludens)*. Stockholm: Natur och kultur

Jensen, Mikael (2013). *Lektorier*. Lund: Studentlitteratur

Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber

Nordin-Hultman, Elisabeth (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Diss. Stockholm: Univ., 2004

Rentzou, Konstantina (2014). The quality of the physical environment in private and public infant/toddler and preschool Greek day-care programmes, *Early Child Development and Care*, 184:12, 1861–1883, DOI: <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.891991>

Rosenqvist, Annika (2014). *Förskollärares beskrivningar av barngruppsstorlekar i förskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet 2014 Tillgänglig på internet: <http://hdl.handle.net/2077/37516>

Sheridan, Sonja, Pramling Samuelsson, Ingrid & Johansson, Eva (red.) (2009). *Barns tidiga lärande: en tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, <http://hdl.handle.net/2077/20404>

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Berätta om dig själv och din titel, hur länge har du varit verksam inom förskolan. Hur länge har du jobbat på den här förskolan?
2. Hur ser du på spontan lek?
3. Var och när anser du att den spontana leken äger rum?
4. Vad har du för tankar kring förskolans arkitektur? I relation till barns lek? Vad funkar bra/mindre bra och varför?
5. Hur görs förskolans miljöer tillgängliga för barnens i deras lek?
6. Hur spontana kan barnen vara i relation med tillgänglighet av miljö/rum?
7. Hur involverar du barnens spontana lek i den planerade verksamheten?
8. Hur ser du på barnens möjligheter till spontan lek?
9. Vilka möjligheter/svårigheter kan uppstå för barn i den spontana leken i relation till lokalen och utbud? Tex Tidsschema, miljö, antal barn?
10. Har barnen alltid möjligheten att välja med vem och var dem vill samspela med, under alla stunder av dagen? Vilken/Vilka begränsningar kan det finnas? (rum, tid, barngrupp osv)
11. Hur planerar du dem tillgängliga miljöerna? (Regelbundet, barnens intresse terminsvis?)
12. Vad är det som avgör för dig om den fysiska miljön tillgodo ser barnens behov av den spontana leken?
13. Hur mycket betyder förskolans arkitektur/miljöer för barns lek, enligt dig?
14. Finns det skillnader i hur du tror det är tänkt från de som utformat miljön i relation till hur du ser barnen använda den i sin lek?
15. Har du något som du skulle vilja tillägga som jag inte har frågat?

Bilaga 2

LÄRANDE OCH SAMHÄLLE

Barndom-Utbildning-Samhälle

Datum 2019-10-29

På förskolläraryrket vid Malmö universitet skriver studenterna ett examensarbete på sjätte terminen. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie, utifrån en fråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid förskolor, i form av t.ex. intervjuer och observationer. Examensarbetet motsvarar 15 högskolepoäng, och utförs under totalt 10 veckor. När examensarbetet blivit godkänt publiceras det i Malmö universitets databas MUEP (<http://dspace.mah.se/handle/2043/599>).

Samtycke till medverkan i studentprojekt

Mitt namn är Sandra Fathi och jag är student på förskolläraryrket, jag studerar min 6 termin och tar min examen våren 2020. Jag använder mig av universitetets riktlinjer och har deras godkännande för denna studie.

Min undersökning består av samlat material av pedagogers erfarenheter kring hur dem ser på möjligheterna för den spontana leken i en modern förskola. Jag kommer att göra en vetenskaplig studie där jag utgår ifrån insamlad empiri och tidigare forskning. Frågor som är i mitt intresse är pedagogernas syn på möjligheter till att främja barnens spontana lek, och barnens inflytande och hur pedagogerna ser på sin yrkesroll efter sin utbildning.

De personuppgifter som kommer att samlas in är ljudupptagningen av personerna. Senare kommer ålder och yrkeskåren att presenteras.

Min dokumentation kommer bestå av ljudinspelning och den kommer att spelas in med en diktafon som tillhör universitetet. Samt egna anteckningar som jag kommer skriva under

intervjun. I min dokumentation kommer jag inte att använda mig utav några privata redskap. Dem som kommer att ha tillgång till detta material är jag och min handledare på universitetet.

Alla samtyckesblanketter samt personuppgifter kommer endast att lagras på universitetets server och kommer därför vara oåtkomliga. Dem kommer att förvaras under arbetets gång.

Jag kommer att följa vetenskapsrådets forskningsetiska principer <https://www.vr.se/analys-och-uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>, detta innebär bland annat att:

Dem medverkandes samtycke kan när som helst återkallas. Varje deltagare har rätt att avbryta sin medverkan när som helst, utan några negativa konsekvenser.

Deltagarna kommer att avidentifieras i mitt färdiga arbete.

Materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och kommer att förstöras när denna är examinerad.

.....

Studentens underskrift och namnförtydligande

Kontaktuppgifter till student (tfn nr, e-mail): 0735684481

Sandrafathi@hotmail.com 0735684481

Ansvarig handledare på Malmö universitet:
Erika Lundell

Kursansvarig på Malmö universitet:
Robin Ekelund

Kontaktuppgifter Malmö universitet:

www.mah.se

040-665 70 00

Barndom-Utbildning-Samhälle

Information om Malmö universitets behandling av personuppgifter

Personuppgiftsansvarig: Malmö universitet

Dataskyddsbud: dataskyddsbud@mau.se

Typ av personuppgifter: Namn, anteckning av lärandesituation, bild och/eller filmklipp samt ditt samtycke till att Malmö universitet behandlar dessa personuppgifter.

Ändamål med behandlingen: För att möjliggöra undervisnings- och examinations-situationer i förskolemiljö för studenter vid Malmö universitets förskolläraryt-utbildning.

Rättslig grund för behandling: Ditt samtycke.

Mottagare: Personuppgifterna kommer endast användas i utbildningssyfte inom ramen för Förskollärarytprogrammet vid Malmö universitet och kommer inte att spridas vidare till någon annan mottagare.

Lagringstid Malmö universitet kommer spara dina personuppgifter så länge de behövs för ovan angivet ändamål eller till dess att du återkallar ditt samtycke. Efter genomförd kurs/program kommer person-uppgifterna att raderas. Malmö universitet kan dock i vissa fall bli skyldiga att arkivera och spara personuppgifter enligt Arkivlagen och Riksarkivets föreskrifter.

Dina rättigheter: Du har rätt att kontakta Malmö universitet för att 1) få information om vilka uppgifter Malmö universitet har om dig och 2) begära rättelse av dina uppgifter. Vidare, och under de förutsättningar som närmare anges i dataskyddslagstiftningen, har du rätt att 3) begära radering av dina uppgifter, 4) begära en överföring av dina uppgifter (dataportabilitet), eller 5) begära att Malmö universitet begränsar behandlingen av dina uppgifter. När Malmö universitet behandlar personuppgifter med stöd av ditt samtycke, har du rätt att när som helst återkalla ditt samtycke genom skriftligt meddelande till Malmö universitet. Du har rätt att inge klagomål om Malmö universitets behandling av dina personuppgifter genom att kontakta Datainspektionen, Box 8114, 104 20 Stockholm.

Barnsom-Utbildning-Samhälle

Samtycke

Härmed samtycker jag till att medverka i ovan beskrivna studentprojekt, samt bekräftar att jag har tagit del av informationen om Malmö universitets behandling av personuppgifter.

Namn:

Namnförtydligande:.....

Dagens datum: